

**Τρίωρη γραπτή εξέταση στο μάθημα
ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ Γ ΛΥΚΕΙΟΥ**

Όνομ/νυμο:.....

Τμήμα:.....

Βαθμός:.....

Ημερομηνία: 7-2-2021

ΚΕΙΜΕΝΟ 1

Ποιος είναι ο ελεύθερος άνθρωπος; Ποιος μπορεί και αξίζει να λέγεται ελεύθερος; Όσο και αν το ερώτημα τούτο φαίνεται απλό, η απάντηση δεν είναι καθόλου εύκολη. Ας επιχειρήσουμε να πλησιάσουμε το θέμα· θα αποζημιωθούμε για τον κόπο μας. Κατά τον κλασικό ορισμό του, ελεύθερος είναι ο άνθρωπος (ο σύζυγος, ο επαγγελματίας, ο πολίτης) «ὁ ἔχων ἰδίαν βούλησιν». Αυτός που διαθέτει τον εαυτό του, ρυθμίζει τη ζωή του, παίρνει και εκτελεί τις αποφάσεις του κατά τη δική του κρίση, σύμφωνα με τις επιθυμίες, τις επιδιώξεις, τα συμφέροντά του. Ο «δούλος» (όπως είχαν το θεσμό στην αρχαιότητα, τον έχουν και σήμερα μερικοί καθυστερημένοι λαοί) δεν έχει αυτό το προνόμιο· βούλησή του είναι η βούληση του κυρίου ή των κυρίων του. Δεν τον ρωτάει κανείς αν θέλει αυτό που προστάζεται να κάνει· εξαναγκάζεται να το πράξει γιατί τούτο επιθυμεί, επιδιώκει και περιμένει ο κύριός του. Είναι λοιπόν ένα ον εξαρτημένο, όχι αυτοκαθοριζόμενο.

[...]

Είναι όμως ελεύθερος, ή έως ποιο βαθμό είναι ελεύθερος, ο άνθρωπος που διαθέτει άφθονα οικονομικά μέσα για τα θελήματά του — ακόμα και στις κοινωνίες σαν τις δικές μας σήμερα, όπου όλα τα αγοράζει κανείς με το χρήμα; Ποια είναι η ελευθερία της πάμπλουτης κόρης που κληρονόμησε θησαυρούς από τον πατέρα της και περνάει τη ζωή της αιωρούμενη ανάμεσα στην αμηχανία πώς να ξοδέψει τα εισοδήματά της, και στον τρόμο μήπως αυτά μια μέρα εξαφανιστούν όπως ήρθαν; Εάν εχθρός της ελευθερίας είναι η εξάρτηση και τόσο βαρύτερη γίνεται η εξάρτηση του ανθρώπου όσο πολλαπλασιάζονται οι ανάγκες του, τότε αλλού πρέπει να ξαναζητήσουμε το μέτρο και την εγγύηση της ελευθερίας ενός ατόμου και όχι στους πόρους του. Πάνω λοιπόν από κάθε μορφή ελευθερίας βρίσκεται η ψυχολογική ελευθερία, και χειρότερη μορφή δουλείας είναι η δουλεία της ψυχής, η αιχμαλωσία της από τις τυραννικές ανάγκες, που μεταβάλλουν τον άνθρωπο σε ανδράποδο.

Στη συνέχεια αυτών των σκέψεων θα συναντήσουμε ένα άλλο είδος ελευθερίας, την ηθική ελευθερία. [...] Αυτή την υψηλή μορφή που εξευγενίζει τον άνθρωπο θα την ανακαλύψουμε εάν την αναζητήσουμε εκεί που λείπει, ολικά ή μερικά— στις διάφορες μορφές της πνευματικής δουλείας που εξανδραποδίζουν τον άνθρωπο και τον ευτελίζουν. Εννοώ την αμάθεια, την ανευθυνότητα και την ανανδρία. Είναι, νομίζω, αυτονόητο ότι ο αμαθής όχι μόνο είναι καταδικασμένος σε επαχθείς εξαρτήσεις, από τις οποίες δεν μπορεί να απαλλαγεί, αλλά περιορίζεται και από τον πάρα πολύ μικρό, τον ασήμαντο αριθμό των επιλογών που καλείται να κάνει με τη φτωχή φαντασία και την ισχνή κρίση του. Κρέμεται από τους άλλους, γίνεται εύκολο θύμα της άγνοιάς του. Δουλεία είναι και η ανευθυνότητα· θεληματική και βολική δουλεία. Ελευθερία και ευθύνη είναι έννοιες αλληλένδετες· όπως μόνο ο ελεύθερος είναι και υπεύθυνος, έτσι και όποιος αποφεύγει και δεν αναδέχεται τις ευθύνες των πράξεών του, ο ευθυνόφοβος και ευθυνοφυγός είναι από την ίδια την προαίρεσή του δούλος. Αισθάνεται, κρίνει και αποφασίζει όχι με τη δική του βούληση, αλλά με την αντίληψη, τα μέτρα και τις προθέσεις ενός άλλου (ή του ανώνυμου «κοινού») στον οποίο βρίσκει την ασφάλεια και την άνεσή του να υποταχθεί. Όσο για την ανανδρία κανείς, υποθέτω, δεν θα παραδεχτεί ότι συμβιβάζεται με το αίσθημα και την έφεση της ελευθερίας. Απεναντίας είναι συνάρτηση (λογική και πραγματική) της δουλείας. Ο άνανδρος είναι δούλος, όπως ο δούλος είναι άνανδρος. Αδύνατον να φαντασθούμε τον ελεύθερο άνθρωπο χωρίς ανδρεία — με το νόημα που έδινε ο Σωκράτης των Πλατωνικών διαλόγων σ' αυτή την κορυφαία για την ελληνική αντίληψη αρετή. Ανδρείος είναι όχι εκείνος που δεν λογαριάζει τον κίνδυνο, επειδή τον αγνοεί, ούτε ο άφοβος από μωρία ή θηριωδία, αλλά αυτός που και επίγνωση έχει του κινδύνου και φοβάται, αλλά δαμάζει τον φόβο του και ρίχνεται στον κίνδυνο, όταν έχει να υπερασπίσει ή να διεκδικήσει κάτι πολυτιμότερο και απ' αυτήν ακόμα τη ζωή του.

ΕΥ.ΠΑΠΑΝΟΥΤΣΟΣ /Η ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΜΑΣ

ΚΕΙΜΕΝΟ 2

Το Generation 2.0 είναι ένας μη κερδοσκοπικός οργανισμός ανθρώπων διαφορετικής καταγωγής που συνεργάζονται για να προωθήσουν την ισότιμη συμμετοχή σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία, μέσω της ενδυνάμωσης των κοινοτήτων.

ΚΕΙΜΕΝΟ 3

Γιάννης Ρίτσος, «Ελευθερία», από τη συλλογή «Κάτοψη», 1971

Θα ξαναπείς την ίδια λέξη
γυμνή
αυτήν
που γι' αυτήν έζησες
και πέθανες
που γι' αυτήν αναστήθηκες
(πόσες φορές;)
την ίδια.
Έτσι όλη νύχτα
όλες τις νύχτες
κάτω απ' τις πέτρες
συλλαβή-συλλαβή
σαν τη βρύση που στάζει
στον ύπνο τού διψασμένου
στάλα-στάλα
ξανά και ξανά
κάτω απ' τις πέτρες
όλες τις νύχτες
μετρημένη στα δάχτυλα
απλά
όπως λες πεινάω
όπως λες σ' αγαπώ
έτσι απλά
ανασαίνοντας
μπροστά στο παράθυρο
ε-λευ-θε-ρί-α.

ΘΕΜΑ Α

A1. Να παρουσιάσετε συνοπτικά, σε 70-80 λέξεις, τους παράγοντες που, κατά τον δοκιμιογράφο, υποδουλώνουν τον σύγχρονο άνθρωπο.

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ Β

B1. Ποιες από τις παρακάτω προτάσεις αποδίδουν ορθά απόψεις του συγγραφέα του κειμένου 1; (Σ-Λ). Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας παραθέτοντας σχετικά αποσπάσματα από το κείμενο.

- α. Από την αρχαιότητα τέθηκε η ανάγκη προσέγγισης του όρου "ελεύθερος άνθρωπος".
- β. Οι συνθήκες ευμάρειας απελευθερώνουν το άτομο.
- γ. Βασική προϋπόθεση της ηθικής ελευθερίας είναι η πνευματική ελευθερία.
- δ. Η δουλεία μπορεί να έχει πολλές διαφορετικές μορφές.
- ε. Το αίσθημα του φόβου αναιρεί το αίσθημα της ανδρείας.

Μονάδες 10

B2. Ποιο θέμα πιστεύετε ότι θίγει ο δημιουργός της εικόνας του κειμένου 2 και πού αποσκοπεί; Να απαντήσετε σε μία παράγραφο 100 περίπου λέξεων.

Μονάδες 15

B3. α. Ποια νομίζετε ότι είναι η πρόθεση του συγγραφέα στην πρώτη παράγραφο του κειμένου 1; Να στηρίξετε την απάντησή σας σε τρεις κειμενικούς δείκτες (μονάδες 8).

β. Να εντοπίσετε το είδος της σύνδεσης (παρατακτική-υποτακτική) στην τελευταία περίοδο του κειμένου 1: «Ανδρείος είναι ... ακόμα τη ζωή του» και να εξηγήσετε πώς επηρεάζει το νόημα και το ύφος του κειμένου (μονάδες 7).

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ Γ

Γ1. Αξιοποιώντας τρεις (3) κειμενικούς δείκτες να καταγράψετε πώς αποτυπώνεται στο κείμενο 3 η επιθυμία του ποιητή για την ελευθερία; Πιστεύετε ότι ο σύγχρονος άνθρωπος έχει την ίδια επιθυμία; (150-200 λέξεις).

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ Δ

Δ1. Αξιοποιώντας πληροφορίες από το κείμενο 1 να αναπτύξετε σε ένα αποδεικτικό δοκίμιο 350 περίπου λέξεων με τρία (3) επιχειρήματα την άποψή σας για τον ρόλο που διαδραματίζει η σύγχρονη υλιστική-καταναλωτική κοινωνία στον περιορισμό της εσωτερικής ελευθερίας του ανθρώπου.

Μονάδες 30